

ASTRI ANDRESEN | BJØRG EVJEN | TEEMU RYYMIN (red.)

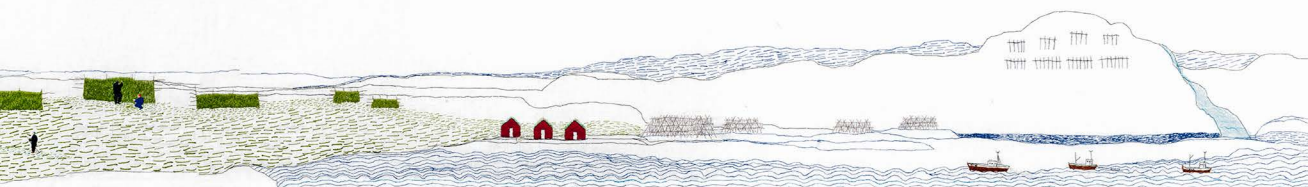
SAMENES

HISTORIE

FRA 1751 TIL 2010

Innhold

Forord	11
1 Introduksjon	15
Bokens tidsmessige, geografiske og tematiske avgrensning	16
Synet på det samiske og på samisk historie i forskningen	16
Teoretiske perspektiver i tidligere forskning – og i denne boken	22
Bokens gang.....	28
Forfatterne.....	30
2 Mellom politikk og demografi: Å være og å representere(s)	33
Samisk befolkning i kilder fra tidlig moderne tid.....	36
Samene i nordisk «nasjonalitetsstatistikk» 1845–2005.....	44
Offisielle kriterier for å skille mellom samer, «blan- dingsfolk» og andre folk	51
Administrative endringer, krig og revolusjon	54
I fornorskningens tid: Likeretting, men også standhaftighet	57
Å velge eller velge bort: Giftermål og etnisk identifikasjon.....	58
Et «utdøende folk» – eller en vanlig befolkningsutvikling?	62
Å dø som spedbarn, i barsel, eller av alder og sykdom	66
Fra utgruppenavn til same – og et farvel til rasebegrepet.....	69
Flytting som normaltilstand	72
Definisjonsmakt og frihet til å være same	77
3 Folk med gamle rettigheter på kolonisert jord 1751–1814	79
Lappekedisillen etter 1751.....	80
Indre Finnmark blir norsk	81
Finnmark – et samisk område underlagt koloniliknende bestemmelser.....	82
Finnmark som deportasjonssted med skattefritak for ikke-samer.....	84
Resolusjonen om jorddelingen i Finnmark i 1775.....	86
Rettsvesenet og de fastboende samene	87
Sjøsamer utnyttet mange ressurser.....	89
Pomorhandelen og samene.....	92

Reindrift – en mangfoldig næring.....	94
Bygsler i sørsamisk reindrift	97
Befolkningsøkning i sør og press på samiske områder i nord	99
Norsk bosetting møter samisk bruk i Bardu og Målselv	102
Voldelige konflikter i Tromsø- og Balsfjordområdet.....	104
Reindriftssamer slår seg permanent ned i sine gamle bruksområder – markesamisk bosetting	105
Misjon og kulturpolitikk	107
Forholdet mellom folkegruppene	112
Konklusjon	114
4 Inn i den norske nasjonalstaten 1814–1852	117
1814 – Grunnloven og samene	118
Videreføring av koloniliknende bestemmelser nord i landet.....	119
Skatteforholdene	120
Samene, stemmeretten og grunnlovsendringen i 1821.....	120
Pomorhandelen.....	123
Norges endelige grense fastsettes i 1826	125
En positiv holdning til samisk språk og kultur	126
1840-tallet – negative toner.....	128
Den norske historiske skole og innvandringsteorien: Samene oppfattet som underlegne nordmennenes forfedre	131
En herrefolksideologi.....	134
Innvandringsteoriens gjennomslag i samfunnet	136
Lappekodisillen på grensen mellom Norge og Finland.....	137
Oppsigelse av lappekodisillen på den norsk-finske grensen?.....	138
Jordbrukskolonisering og press mot lappekodisillen på grensen mellom Norge og Sverige.....	142
Reindriftssamenes rett.....	143
Regjering og Storting 1848: Finnmark – statens eiendom fra gammelt av?	144
Forholdet mellom folkegruppene	147
Vredens dag	148
Læstadius og den læstadianske vekkelse.....	150
Opprøret.....	151
Religiøst opprør eller kamp mot norsk kolonialisme?.....	152
Konklusjon: Samene marginaliseres i den nye norske staten	154
5 Fornorskingspolitikk og samepolitisk mobilisering 1852–1917	157
Fornorskingspolitikkenes faser.....	158

Fornorskingspolitikken i skolen mot 1900: Finnefond, friplasser og overgangsdistrikter	159
Fornorskingspolitikken i skolen mot 1900: Skoleinstrukser	163
Fornorskingspolitikken intensiveres.....	168
Internatskoler	170
Internatene som institusjon.....	172
«Jeg tok skade paa min sjæl».....	174
Samepolitikk i nabolandene – assimilering og segregering.....	179
Kirken: Ulike syn på språk og forkynnelse	181
Finnemisjonen	184
Barnehjem og sosialt arbeid i misjonens regi	186
Læstadianismen – fra vekkelse til bevegelse	189
Læstadianismen – minoritetenes religion?.....	191
Lærebøker og religiøse skrifter på samisk	193
Reindrift: Omstilling og nye rammevilkår	194
Landbruket, nybyggere og reguleringer.....	198
Sjøsamene: Avhengig av pomorhandelen	200
Gruvedrift i fjellene.....	202
Samisk politisk mobilisering og kulturreising	203
En samisk offentlighet	204
Finnmark: Samisk avis og politisk representasjon på Stortinget .	205
Sverige: Landsorganisasjon og kamp for retten til land og vann .	207
Sørsamisk organisering i Norge: Fylkesforeninger med utgangspunkt i reindriften.....	208
Kulturreising.....	210
Det første landsmøtet.....	213
Konklusjon	216
6 Det var aldri helt stille 1917–1940	219
Reinbeitekonvensjonen av 1919 innskrenker svenske samers rettigheter.....	221
Kommunikasjonsutbygging og begynnende overgang til faste boliger	224
Den første fellesnorske reindriftsloven (1933).....	225
Østsamene i Norge og på Kola under hardt press.....	229
Fra gode tider til kriser, «primitivisering» – og modernisering ...	230
Et delt folk?.....	234
Samenes organisering.....	237
Valgdeltakelse.....	239
Grenserydding og avskjermingspolitikk.....	242
Fornorskingspolitikken «populariseres», motstanden vitenskapeliggjøres.....	244

	Kamp om folkeskolens språk.....	247
	Sameskolen og internatene.....	251
	Kvensk ut av folkeskolen	254
	Kultur for læring – og/eller for «norskdøm»?.....	255
	Konklusjon	258
7	Livet i okkupasjonsårene 1940–1945	261
	Møte med tyskerne	262
	Samer fra norsk, finsk og sovjetisk side i krig	264
	Reindrifta fortsatte	265
	Finnmark, fortsatt størst på reindrift	266
	Reindrift på grensen Norge – Finland – Sovjet	267
	Troms: Fortsatt flyttinger mellom norsk og svensk side	269
	Troms 1945: Store reinflokker på ulovlig beite	270
	Nordland: Kontinuitet og brudd	271
	Nord-Trøndelag: Uten altfor mange tap.....	274
	Sør-Trøndelag og Sør-Norge: Store blandede flokker.....	275
	Fjordfiske og jordbruk, minelegging og kontroll	276
	Samisk organisering i okkupasjonsårene.....	278
	Grenseløsing – krigshistorie som ble en urfolkssak.....	279
	Rasetenkning og eksotisme.....	282
	Lebensborn, også for samiske kvinner?.....	285
	«... kunne heve lappenes selvrespekt»	287
	Hverdagsliv, luksussko og motstand	288
	Krigen går mot slutten.....	291
	Evakuering, men mange ble igjen.....	293
	Transporten sørover	296
	Store endringer og tap av rein.....	298
	... og så var krigen over	302
8	Grunnlaget for en ny samepolitikk 1945–1963	305
	Det internasjonale trusselbildet påvirker minoritetspolitikken..	306
	En egen stemme: Samiske organisasjoner og institusjoner	308
	Reindrift som levebrød og kultur	312
	Reindriftens tradisjoner og rettigheter	316
	Tilbake til Lappekodisillen?.....	318
	Å fremme samiske næringer i samiske områder	320
	Sjøsamisk gjenoppbygging.....	324
	Samisk språk sterkere tilbake i folkeskolen.....	327
	Skolegang i den offisielle fornorskingspolitikken sluttfase.....	329
	Foregangskommuner for ungdomsskole	332
	Kampen for et eget gymnas og for høyere utdanning	334

Samekomiteens innstilling møter jubel, skamfølelse og kritikk..	336
Hvor ble det av sørsamene og kvenene?.....	342
Mellom gammel skyld og rettigheter.....	342
9 Kampen om rettighetene: Fra språk og kultur til naturressurser 1963–1990	359
Samene og statenes makt i Norden	360
Ny samisk organisering på 1960-tallet.....	361
Rett til land og vann – som urfolk?.....	364
Reaksjoner på samiske krav i Finland og Sverige	367
Kampen om Alta-Kautokeinovassdraget: Saken som definerte nyere samehistorie.....	370
Brennpunkt Masi.....	370
Fra miljøvern til samesak.....	373
Sultestreik for «samenes legitime rettigheter».....	375
Intern samisk strid om politikken.....	377
Nytt stortingsvedtak om utbygging – og et møte med overmakten.....	378
Ny sultestreik.....	380
Alta-sakens resultat: Grunnlovsparagraf og sameting.....	386
Sametinget åpnes	389
Kampen om historien: Sørsamiske rettighetsspørsmål	390
Sjøsameopprøret: Ressurskamp om fjordfiske.....	394
Neddemming og tvangsflytting på Kola.....	399
Ulike rettighetstilstander i Sápmi	403
10 I Sametingets tid 1990–2010	407
Sametinget som politisk arena	408
Valgmanntall og valgdeltakelse.....	410
Folkerett, urfolk og rett til selvbestemmelse	418
Fiskestopp og kvoteordninger	423
Områdeprinsippet for positiv diskriminering i forvaltningen av fiskeriressursene	424
Samiske rettigheter til fiske utredes	426
Uavklarte rettigheter: Laksefiske og sjøarealer til oppdrett eller fiske	428
Laksekonsesjoner på etnisk grunnlag.....	430
Reindrifft: Samisk næring utenfor Sametinget	431
Ny reinbeitikonvensjon drar ut i tid	432
Finnmarksloven	434
Situasjonen for de samiske språkene.....	443
Samiske læreplaner	445

«Vi skyt på skiltan, de samiske skiltan»	446
Konflikt og anerkjennelse	447
Samefolkets fond – oppgjør med fornorskingspolitikken eller erstatning for tapt skolegang?	449
Det samiske velferds- og kunnskapssamfunnet	452
Samisk kunst- og kulturliv – mangfold og økt synlighet	454
Den samiske offentligheten – bredere, åpnere og bedre?	459
Samisk politikk og samepolitikk i Sametingets tid	461
11 Samenes historie 1751–2010	465
Litteratur og kilder	473
Bildekrediteringer	512
Logoer	513
Kart	513
Forfatterpresentasjon	514
Oversikt over forfatterbidrag i de enkelte kapitler	515
Stikkord	516